

28.05.15

Oikeusministeriö

Lausunto mietinnöstä Uhridirektiivin täytäntöönpano

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus lausuu seuraavaa:

Käräjäoikeus pitää tärkeänä rikoksen uhrien oikeuksia ym. koskevan direktiivin voimaan saattamista Suomessa. Tällä pyritään turvaamaan rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevat vähimmäisvaatimukset niin esitutkinnassa kuin oikeudenkäynnissäkin. Sinällään uudistuksessa on kuitenkin enemmän kysymys menettelytapoihin liittyvistä teknisistä uudistuksista kuin pyrkimyksestä saattaa asianomistaja rikosprosessissa tasavertaiseen asemaan epäillyn, syytetyn ja tuomitun kanssa.

Vaikka työryhmän tehtävänä ei ole ollut lausua rikoksen asianomistajalle aiheuttamien oikeudenkäyntikulujen oikeudenmukaisesta yhdenvertaisuudesta verrattuna niitä tuomitun oikeudenkäyntikuluihin, haluaa käräjäoikeus korostaa tätä lainsäädännöstä johtuvaa asianomistajan tappioksi olevaa yhdenvertaisuuden vajetta. Jos asianomistajan asema ei täytä lain oikeudenkäynnistä rikosasioissa 2 luvun 1 a §:ssä mainittuja perusteita oikeudenkäyntiavustajan määräämiseksi taikka hänellä ei ole mahdollisuutta saada oikeusapulain mukaista avustajaa, tulee hänen käyttäessään esitutkinnassa taikka oikeudenkäynnissä avustajanaan asianajajaa taikka lupalakimiestä itse maksaa tämän palkkio, jota hän ei lähes säännön mukaisesti onnistu perimään tuomitulta tälle määrätystä korvausvelvollisuudesta huolimatta. Sen sijaan syytetty saa lähes poikkeuksetta nauttia valtion varoista maksetun oikeusavustajan palveluista ilman korvausvelvollisuutta valtiolle. Henkilökohtaisesti oikeuteen kutsutun asianomistajan tulisi myös saada täysimääräinen korvaus valtion varoista kuumemiseen liittyvästä taloudellisesta menetyksestä ilman säädettyä enimmäiskorvausta. Nämä vajeet saattavat johtaa myös siihen, ettei asianomistaja halua tästä syystä lähteä rikosvastuuta toteuttamaan. Ongelmien avaaminen olisikin asianomistajan aseman kannalta yhtä tärkeää kuin uhridirektiivin mukanaan tuomien teknisten kysymyksien avaaminen.

Käräjäoikeudella ei ole huomauttamista työryhmän mietinnön perusteluihin taikka johtopäätöksiin, koska ne kaikki sinällään parantavat asianomistajan asemaa, jos ei sitten muutoin, niin ainakin hänen tiedonsaantioikeuksiensa osalta, joihin mietinnön esityksetkin näyttävät ensisijaisesti painottuvan.

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telefax	Sähköposti
PL 60 80101 Joensuu	Kauppakatu 20 80100 Joensuu	029 56 48310	029 56 48376	pohjois-karjala.ko@oikeus.fi

Käräjäoikeus pitää hyvänä säätää esitutkintaviranomaisen ilmoitusvelvollisuudesta asianomistajalle esitutkintalain 3 lukuun ehdotettujen uusien 18 ja 19 §:ien mukaisesti. Nämä tiedot helpottavat asianomistajan mahdollisuuksia osallistua oikeudenkäyntiin, mutta myös mahdollistavat varautumisen tuomion käyttäytymisen huomioon ottamiseen tuomion jälkeen. 19 §:ssä ja siihen liittyvässä vankeuslain 19 luvun ehdotetussa 4 §:n muutoksessa mainitun turvallisuutta lisäävän tiedon saannilla ei kuitenkaan ole asianomistajalle todellista turvaa antavaa merkitystä, mikäli yhteiskunta ei turvaa oikeasti pysty antamaan.

Esitutkintalain 11 lukuun ehdotetussa uudessa 9a §:ssä esitutkintaviranomaisen tehtäväksi säädetty asianomistajan arviointi tuottaa hyvin toteutuessaan tuomioistuimelle asianomistajan kuulemiseen liittyvää taustatietoa, mutta samalla on kuitenkin muistettava, että ainakin kohdissa 3, 4 ja 5 mainitut menettelyt kuuluvat yksinomaan tuomioistuimen päätösvaltaan kuuluviin asioihin. Miettinnön perusteluissa on kyllä maininta siitä, että merkintä tarpeista tehdään esitutkintapöytäkirjaan ja syyttäjän tulee niistä ilmoittaa tuomioistuimelle, mutta tätä menettelyä ei kuitenkaan ole säännösehdotukseen kirjoitettu. Tämän menettelyn osalta ongelmaksi saattaa muodostua esitutkintaviranomaisen erilainen käsitys suojelun tarpeesta kuin mihin tuomioistuin sittemmin päätyy, ja tämä tietenkin aiheuttaa turhaa prosessiepävarmuutta. Tästä syystä lainkohdan tekstiä tulisikin tarkentaa siten, että esitutkintaviranomaisen ja tuomioistuimen roolit tulisivat ehdotettua selvemmin lausutuksi.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 34 ja 34a §:ien muutokset tulee tietenkin toteuttaa vireillä olevan saman luvun kokonaisvaltaisen muutoksen kanssa yhtäläisesti.

Juhani Mähönen
laamanni